

Тьопенко Ю.А.

доцент, канд. філ. н., завідувач кафедри іноземних мов Київського національного університету технологій та дизайну

Стежко Ю.Г.

доцент, канд. пед. н., кафедра іноземних мов Київського національного університету технологій та дизайну

Україна, м. Київ

Діалогічність як спосіб формування толерантної особистості

В реаліях інформаційного суспільства комунікативність конвертується в успіх, набуває ваги корпоративна солідарність, культура командної поведінки у сфері практичної діяльності. Тож закономірно, що на вістрі педагогічного дискурсу постає проблема формування особистості толерантної, комунікативної, здатної до командної роботи - якостей професійної компетентності. Наразі традиційна спрямованість освіти на накопичення абстрактних знань вступила в суперечність із запитом суспільства на компетентну особистість, зорієнтовану на практичну реалізацію знань.

Аналіз наукової літератури свідчить про значну увагу до проблеми запровадження компетентнісної моделі освіти з боку педагогів, утім, як на нас, не отримало належного висвітлення формування таких компонент професійної компетентності як комунікативність, толерантність. Дослідження зазначених чинників корпоративної співбуттєвості нами бачиться в наступній аспектації:

- Поняття “толерантність” сьогодні ще не набуло однозначної визначеності, проте, як на нас, толерантність має тлумачитись як зваженість у вираженні власної думки, здатність до компромісів та без роздратування сприймати думки і способи самовираження інших суб'єктів. Толерантність опосередковано розкриває духовну, морально-етичну характеристику особистості, її здатність до розв'язання конфліктних ситуацій. Висвітлення феномену толерантності в кореляції із конфліктністю, гадаємо, адекватно забезпечує інноваційне проектування компетентної особистості.

- Конфліктність, за визнанням психологів, є іманентною рисою особистості, обумовленою самим феноменом психіки, і, на думку І.Беха, пов'язана з егоїстичним "Я". Тож говорити про безконфліктність означало б суперечити самій людській природі. Конфлікти, передусім морально-правового характеру, мають об'єктивний зміст, позаяк вони обумовлені самою суспільною необхідністю, ідейними розбіжностями, перетином інтересів різних громадських утворень. Соціальний модус буття наражає особистість на конфронтацію із оточенням, а отже і неминучість пошуку компромісів задля злагоди. Відтак комунікативна толерантність в царині конфліктного середовища набуває визначальної ролі у становленні компетентності особистості, а заохочення до неї є ключовим завданням педагога - не в якості джерела абстрактних знань, а в ролі тьютора професійного та суспільного самовизначення особистості.

- Плідним методом формування толерантності є метод евристичних бесід на кшталт сократівських (метод дискусій), за якого педагогом окреслюється проблемна ситуація з тим щоб забезпечити зацікавленість, мотивацію до дискусії, а уже в процесі обміну думками комуніканти досягають порозуміння, набувають якості толерантності. В діалозі комуніканти утверджуються у власній думці, уже зіставляючи її з думкою опонента, адже "людська думка стає справжньою думкою... тільки в умовах живого контакту з чужою думкою, втіленою в чужому голосі, тобто в чужій вираженій в слові свідомості" [1, с.116]. В дискусійних діалогах, полемічних зіткненнях присутні зіставлення не лише думок, а й експресії стилістики опонентів. Мовленнева невизначеність, байдужість знаменує собою не толерантність, а радше конформізм. І навпаки, за надмірної пристрасті потерпає поступливість, сама перспектива злагоди. Тож завданням педагога як модератора є стримування пристрастей, забезпечення їм вербалізованого виходу в царину дискусійної активності в пошуках точок дотику, спільного бачення засобу розв'язання суперечностей.

- Толерантність особистості в дискусійному зіткненні забезпечується рефлексивним мисленням, критичним ставленням до власного "Я" як

самооцінки через призму осмислення аргументації на користь іншої думки. У саморефлексії власне “Я” постає одночасно і суб’єктом і об’єктом аналізу. У такому разі толерантність особистості визначається ступенем поступливості власною думкою під впливом аргументів опонента, не зраджуючи при цьому власних принципів. Визнання іншої думки задля показової злагоди, лише під тиском авторитету чи наполягань опонента не є виявом толерантності, а радше конформізму, безпринципності або, що гірше, психічного розладу. Проте і безпідставна непоступливість під гаслом принциповості навіть за очевидної хибності власної думки, воліючи видати впертість за твердість переконань, в більшості випадків є виявом заниженої самооцінки, спробою приховати убозтво знань або підсвідомою компенсацією почуття власної неповноцінності. Погодьмося, твердість переконань частіше є свідченням убозтва мислення, ніж його здобутків. Саморефлексія ж, здатність до корекції власної думки під тиском неспростовних аргументів опонента є виявом високої внутрішньої духовності, інтелектуальної розвиненості, виявом власної гідності та визнання гідності опонента.

- Толерантність як особистісна якість ґрунтується на визнанні різних форм осягнення дійсності, відмові від беззаперечного панування раціоналізму на користь аксіологічної паритетності з ірраціоналізмом. Щоб не допустити монополізації права на істину – контрверзи толерантності, варто довести до свідомості учасників діалогу гуманістичний смисл постмодерністського релятивізму, глибокий зміст сократівського – “я знаю, що я нічого не знаю...”, відносність отриманих знань незалежно від методологічних засад пізнання. Є рація у словах М.Мамардашвілі, що “енергія зла черпається з енергії істини, впевненості у баченні істини” [2, с.116]. Претензії на раціональну беззаперечність, нехтування іншими формами пізнання живлять непримиренність, агресію, а гносеологічна інтерсуб’єктивність торує шлях до узгодження позицій опонентів, є утіленням толерантності. За дискурсивної етики Ю.Хабермаса “лише ті норми можуть претендувати на значущість, які отримуватимуть згоду в усіх можливих учасників дискурсу” [3, с.107].

- В діалоговому спілкуванні реалізується психологічний механізм визрівання спільної думки як оволодіння істиною, навіть якщо насправді вона неявно є оманюю. Створенням атмосфери успіху досягається мотивація генерування нових ідей, досягнення порозуміння, спонука пошуку компромісів, стимулюється інтелектуальна чесність, самокорекція. Навпаки, професійна недолугість педагога, незнання психології може спричинити в індивіда зневіру у власних можливостях, пасивність або ж удавану активність. Тож вияв зацікавленості думкою кожного з боку педагога як модератора дискусії, його позитивний відгук щодо успіху кожного комуніканта відбивається психологічним стимулом саморефлексії, за якої спільний успіх інтеріоризується у власні надбання, відчуття успіху. Тож і говорити про поступливість власним “Я” заради штучної злагоди наразі не доводиться.

Таким чином, діалогічність, метод дискусій за належних психолого-педагогічних умов його реалізації правомірно визнати основним методом формування толерантності, комунікативної компетенції особистості. Обмінюючись думками, ідеями та визнаючи власні помилки, людина відчуває потребу в самокорекції, відбувається розчинення природної конфліктності в царині вербальної інтерсуб’єктивності, розкривається “...людське в людині” як для інших, так і для себе” (М.Бахтін).

Ваги діалоговому методу додає і той факт, що в поширенні дискусій на міжнародний рівень виникає мотивація вивчення іноземних мов, відбувається вдосконалення мовленнєвої культури, набувається досвід використання інформаційно-комунікативних систем - якостей професійної компетентності.

Література

1. Бахтин М. Проблемы поэтики Достоевского. – М.: Советский писатель. – 1963. - 364с.
2. Мамардашвили М. Как я понимаю философию. – М.: Прогресс. - 1992. - 368с.
3. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – Спб.: Наука, - 2000. - 380с.